

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 49
Sayfa/Page: 133-160
ISSN: 1302-6879

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Azınlıkların Hukuki Durumu ve Maronit Azınlık Grubu
Legal Status of Minorities in the Turkish Republic of Northern Cyprus and Maronite Minority Group

• **Mustafa ERÇAKICA***

*Dr. Öğr. Üyesi, Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı, Lefkoşa/Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Asst. Prof., Bahçeşehir Cyprus University, Faculty of Law, Department of International Law, Nicosia/Turkish Republic of Northern Cyprus, mustafa.ercakica@baucyprus.edu.tr
ORCID: 0000-0003-0197-1207

Makale Bilgisi | Article Information
Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received: 03/04/2020
Kabul Tarihi / Date Accepted: 26/07/2020
Yayın Tarihi / Date Published: 30/09/2020

Atrf: Erçakıca, M. (2020). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Azınlıkların Hukuki Durumu ve Maronit Azınlık Grubu. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 133-160

Citation: Erçakıca, M. (2020). Legal Status of Minorities in the Turkish Republic of Northern Cyprus and Maronite Minority Group. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 49, 133-160

Öz

Uluslararası hukukta asimile olmayı kabul etmiş grupların azınlık olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Azınlıkların kendi kimliklerini koruma yönünde bir bilinçlerinin olması gerekmektedir. Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşayan azınlıkların kendi kimliklerini koruma bilinçlerinin baki kaldığı görülmektedir. Üstelik bunu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde hukuki statülerinin bulunmamasına rağmen başarmaktadırlar. Bu nedenle Kıbrıs'ın kuzeyindeki azınlıkların durumunun, konuyla ilgili uluslararası hukuk standartları da göz önünde bulundurularak tartışılması çok önem taşımaktadır. Çalışmada bu çerçevede önce tarihsel süreç içerisinde Kıbrıs'taki çoğunluk ve azınlık gruplar ele alınmıştır. Ardından KKTC ulusal hukuk düzeni çerçevesinde azınlıkların hukuki ve fiili durumları değerlendirilmiştir. Ulusal hukuka aktarılan uluslararası hukuk belgelerine de kısaca yer verilmiştir. Bu kapsamda adanın kuzeyinde Maronitler dışındaki azınlıklar da incelenmiştir. Son olarak da KKTC'de yaşayan Maronit isimli azınlık grubun hakları çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Farklı devletlerde azınlık gruplar olarak yaşayan Maronit isimli Arap Hıristiyanların durumuna odaklanmak ve KKTC'deki uygulamaya bakmak, hukuki açıdan ele alınmamış bir konu olduğu için, çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: KKTC, Azınlık Hakları, Maronitler

Abstract

Under the international law system today, it is impossible to accept the groups that have accepted to be assimilated by majority groups as minority groups. Minorities must have a consciousness to protect their own identities. It is seen that minorities living in the northern part of Cyprus achieved to protect their identities. Although there is no legal status under the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) legal system to protect these different identities, they achieve this. For this reason, it is essential to discuss the situation of minorities by taking the standards into consideration that had been set out for minority rights by international law. In this article, firstly, the majority and minority groups of Cyprus were discussed with a historical approach. Then, the legal and practical situations of minorities were evaluated under the framework of the TRNC legal system. International law documents that are transferred to national law are also briefly included. In this context, all of the minority groups who live in Northern Cyprus were examined. Finally, the Maronit minority group's rights and problems who live in the TRNC are dealt with in various aspects. Focusing on the situation of Arabic Christians named Maronites who live as minority groups in different states and looking at the practice in the TRNC are very important as it is a subject that is not legally addressed.

Keywords: TRNC, Minority Rights, Maronites

Giriş

Kıbrıs'ta 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti bilindiği gibi varlığını 1963 yılına kadar sürdürebilmiştir. 1963 yılında Kıbrıs'taki iki temel toplumdaki birisi olan Kıbrıslı Rumların, diğer temel toplum olan Kıbrıslı Türklere karşı saldırıları başladı ve Kıbrıslı Türklerin devlet mekanizmalarından dışlanması söz konusu oldu. Bu nedenle iki toplum arasında ayrışma yaşanmış, Kıbrıslı Türkler, kendi yönetimlerini sağlamaya çalışmıştı. Çatışmalar 1974 yılına kadar devam etti. 1974 yılında Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu belgelerinden olan 1959 tarihli Garanti Antlaşması'nın üçüncü maddesindeki garantörlük hakkına dayanarak, adaya müdahalede bulundu. Bu müdahalenin ardından Kıbrıs *de facto* olarak ikiye bölündü. Kıbrıs'ın güneyinde bugün uluslararası toplumca Kıbrıs Cumhuriyeti diye anılan, ancak sadece Kıbrıslı Rumlardan oluşan bir devlet bulunmaktadır. Adanın kuzeyindeyse Kıbrıslı Türklerden oluşan ve uluslararası toplumun Türkiye Cumhuriyeti dışındaki üyelerinin bir devlet olarak tanımamakta direndiği KKTC bulunmaktadır.

Yukarıda en kısa şekliyle özetlenen Kıbrıs'taki güncel durum değerlendirmelerinde ve Kıbrıs'taki soruna nihai bir çözüm arama çabalarında sık yapılan hata, Kıbrıs'ta yaşayan sadece iki temel toplumun, başka bir deyişle, Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların

üzerinde durulmasıdır. Oysa adanın hem kuzeyinde, hem de güneyinde başka azınlık gruplar da bulunmaktadır. Bu durum, adada aranan nihai çözüm çabalarının hiçbirinde de göz önünde bulundurulmamaktadır. Adada Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların dışında vatandaşların da olduğu 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasasının ikinci maddesinde kabul edilmiş, ancak bu azınlıklarla ilgili bir betimleme yapılmamıştı. Yine aynı maddede onların iki temel toplumdaki birisine dahil olmayı seçmeleri zorunluluğu da ortaya konmuştu.

1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın ikinci maddesine bakıldığında burada Elen Cemaati'nden ve Türk Cemaati'nden bahsedildiği görülmekte, geriye kalan etnik veya dini azınlıklardan ise dini grup olarak bahsedilip, bunların anılan cemaatlerden birisine üye olmalarının istendiği anlaşılmaktadır. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda bu şekilde pek üzerinde durulmayan azınlıkların KKTC'deki durumlarının nasıl olduğu incelenmeye değer bir konudur. Kıbrıs'ın kuzeyindeki tanınmamış devlet içerisinde yaşayan Kıbrıslı Türklerin dünyaya sesini duyurması, tanınmış devletlerin vatandaşlarına göre daha zordur. Görülen odur ki, bu devlet içerisinde yaşayan azınlıkların dünyaya sesini duyurması ise, daha da zordur. Buna rağmen, burada yaşayan azınlık grubu üyesi insanlar, kendi farklı kimliklerini ve kültürlerini koruma ve sürdürme bilincine sıkı sıkıya bağlı bir şekilde yaşamaya devam etmektedir.

Bilindiği gibi uluslararası hukukta asimile olmayı kabul etmiş grupların azınlık olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü azınlıkların kendi kimliklerini koruma yönünde bir bilinçlerinin olması gerekmektedir. O halde, bu bilinçlerini koruduğu görülen Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşayan azınlıkların KKTC'deki statüsüne bakmak ve uluslararası hukukun azınlık hakları için çizdiği standartlarla karşılaştırma yapmak çok önem taşımaktadır.

1. Tarihsel Süreçte Kıbrıs'ta Yaşayan Çoğunluk ve Azınlık Etnik Gruplar

Konu derinlemesine ele alınmadan önce, Kıbrıs içinde yaşayan etnik ve dinsel farklı grupların ortaya konulması gerekmektedir. Bu sayede, adadaki toplumsal yapı ve çoğunluk grup ile azınlık grup ilişkileri daha kolay kavranabilecektir. Günümüzde Güney Kıbrıs'ta bulunan devlette Kıbrıslı Rumlar, Kuzey Kıbrıs'ta ise Kıbrıslı Türkler çoğunluğu oluşturan bir şekilde yaşamaktadır. Öte yandan eski çağlardan beri adada Kıbrıslı Rum olarak anılan ve

Hristiyan¹ olan nüfus ile Kıbrıslı Türk olarak anılan ve Müslüman olan nüfus, diğer etnik gruplara göre çoğunluğu oluşturmaktaydı. Özellikle adanın Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedildiği yıl olan 1571'in ardından Anadolu'dan Kıbrıs'a yoğun bir nüfus göçü olmuştur (Altun ve Keser, 2013: 56).

1923'te Lozan Barış Antlaşması yapıldığında ve adadaki İngiliz idaresi herkesçe kabul edildiğinde, adadaki 300.000 civarı Kıbrıslı Rum, 65.000 civarı Kıbrıslı Türk bulunmaktaydı. Ayrıca adada Ermenilerin, Maronitlerin², Latinlerin³ ve Romanların da olduğu bilinmektedir (Keser ve Özdemir, 2017: 318-319). O dönemde 4.000 civarı Ermeni, 1.500 civarında da Maronit'in bulunduğu tahmin edilmektedir (Atasoy, 2011: 32). Lozan Barış Antlaşması'nın ardından adada bulunan bazı Müslümanların, yani bazı Kıbrıslı Türklerin Türkiye Cumhuriyeti'ne göç ettikleri görülmüştür. Adadaki yaşama bakıldığında, bu antlaşmanın ardından, Ermenilerin ticarete ve ekonomide önemli etkilerinin bulunduğu ortaya çıkmaktadır (Keser ve Özdemir, 2017: 323. Altun ve Keser, 2013: 54).

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduğunda adada 448.861 Kıbrıslı Rum, 105.494 Kıbrıslı Türk, 3.628 Ermeni, 2.000 Latin ve 2.752 Maronit'in olduğu görülmektedir (Bal, 2017: 10. Atasoy, 2011: 36. Keser ve Özdemir, 2017: 326). Bu dönemde Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin adada kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti isimli devlette kurucu iki ortak etnik grup oldukları bilinmektedir. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın ikinci maddesinin birinci fıkrasına göre Elen Cemaati, Elen aslından ve ana dili Elence olan veya Yunan kültür ananelerini paylaşan veya Elen-Ortodoks Kilisesine mensup olan vatandaşları içine almaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göreyse, Türk Cemaati, Türk aslından gelen ve ana dili Türkçe olan veya Türk kültür ananelerini paylaşan veya Müslüman olan bütün Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlarını içine almaktadır. Üçüncü fıkra ise geriye kalan etnik veya dini azınlıklardan dini grup olarak

¹ Kıbrıs'ta Hristiyanlık ada tarihinin erken dönemlerinden itibaren buraya yerleşen Helen düşüncesine dayanan bir yapıda gelişmiştir. Bu doğrultuda, adadaki Hristiyan Kıbrıslı Rum nüfusun doğrultusunda, yani Helen-Ortodoks tarzında geliştiği görülmektedir; ancak unutulmamalıdır ki adada diğer bazı Hristiyan etnik gruplar da bulunmaktadır (Yıldırım, 2013: 2. Hristiyanlığın Kıbrıs'a gelişiyle ilgili özet bilgi için bkz: Bal, 2017: 9).

² Arap kökenli Hristiyan Katolik olan bu etnik gruba bazı kaynaklar Maruni olarak da yer vermektedir (Bal, 2017: 15. Maronitlerin tarihsel süreçteki geçmişi için bkz: Altun ve Keser, 2013: 53-55).

³ Bu azınlık grubunun Fransızlar ve Venediklilerden oluştuğu belirtilmekte, bazı kaynaklarda ise bunlar Latin Hristiyanlar olarak anılmaktadır (Altun ve Keser, 2013: 56).

bahsetmekte ve ilk iki fıkrada anılan cemaatlerden birisine üye olmalarını istemekteydi⁴. Anayasanın anılan maddesinin yedinci fıkrasına göre evli bir kadın, kocasının mensup olduğu cemaate mensup kabul edilmekte, 21 yaşından küçük ve bekar kız veya erkek çocukların ise, babalarının mensup olduğu veya babanın bilinmediği ve evlatlık edinilmediği durumda, annenin mensup olduğu cemaate mensup kabul edilecektir. Anayasanın anılan hükmünde dini grup olarak bahsedilen bu gruplarla aslında dinsel azınlık gruplarını ve bunların yanında diğer azınlık gruplarını da kapsayacak şekilde, dinsel veya etnik azınlıkları kastettiğini kabul etmek gerektiği belirtilmektedir (Altun ve Keser, 2013:64).

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde adadaki azınlık gruplarından adadaki iki asli gruptan birisine dahil olmayı seçmeleri istenince, o dönemde dinsel azınlık grupları olan Ermenilerin, Latinlerin ve Maronitlerin Kıbrıslı Rumların oluşturduğu asli gruba, yani anayasada geçtiği şekliyle Kıbrıslı Rum cemaatine dahil olmayı seçtikleri görülmektedir (Keser ve Özdemir, 2017: 325-326). Zaten 1974 yılında Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs'ın kuzeyine, Kıbrıslı Rumların ise Kıbrıs'ın güneyine göç ederek tamamen ayrı bir şekilde yaşamaya başladıkları büyük göç olayında Ermenilerin ve Latinlerin neredeyse tamamı Güney Kıbrıs'a gitmiştir (Keser ve Özdemir, 2017: 325-326). Kıbrıs'a Haçlı Seferleri sırasında geldiği düşünülen Maronitler, Roma Katolik Kilisesi'ne mensuptur, ibadet ve ayinlerini ise Arapça gerçekleştirmektedir (Öksüz, 2018). Anılanlar dışında Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Romanlar da bulunmaktaydı. Gurbet olarak anılan Müslüman Romanların Kıbrıslı Türk toplumuna, Mandi olarak adlandırılan Hristiyan Romanların ise Rum toplumuna dahil olmayı seçtikleri görülmüştür⁵. Ada, yukarıda da bahsedildiği gibi, 1974 yılından sonra *de facto* olarak ikiye bölünmüştür. 1974 yılından itibaren Kıbrıslı Türk toplumu adanın kuzeyinde yaşamaya başlamış, 1983 yılında ise KKTC'yi kurduklarını ilan etmiştir. Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nden adanın kuzeyine göçlerin de yaşandığı bilinmektedir. Böylece adanın kuzeyinde Kıbrıslı Türklerle yaşayan başka azınlık gruplar da oluşmuştur. Bu gruplar esas olarak Türkiye Cumhuriyeti'nden gelen ve Kıbrıslı Türklerle aynı dine mensup olan,

⁴ 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Türkçe metni için bkz: http://www.parliament.cy/images/media/assetfile/Syntagma_TU.pdf (Erişim Tarihi: 09.03.2020). 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın İngilizce metni için ise bkz: file:///C:/Users/Asus/Downloads/SYNTAGMA_EN.pdf (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

⁵ *Kuzey Kıbrıs'ta Hristiyanlar Yarı Vatandaş*, başlıklı haber için bkz: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/10146/kuzey-kibrista-hristiyanlar-yari-vatandas> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

aynı dili konuşan nüfus yanında, Maronitler ve Romanlar olarak görülmektedir.

1974'ün ardından Kıbrıs'ta nihai çözüme ulaşılacak için ortaya çıkartılan birçok çabada, ne Güney Kıbrıs'taki, ne de Kuzey Kıbrıs'taki azınlıklar üzerinde yeterli derecede durulmadığı iddia edilmektedir (Yitmen, 2017). Konuyla ilgili Birleşmiş Milletler (BM) Eski Genel Sekreteri *Kofi Annan*'ın ortaya koyduğu ve bütün dünyada Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümüne ilişkin büyük yankı uyandıran *Annan Planı*'na bakıldığında, aslında bu planda birtakım düzenlemelerle Maronit, Ermeni, Latin ve diğer azınlıkların durumunun ele alındığı görülmektedir. Örneğin 'A. Kuruluş Anlaşması' bölümünün 'Temel Hak ve Özgürlükler' başlıklı dördüncü maddesinde Maronitler, Latinler ve Ermeniler gibi dini azınlıkların haklarının, uluslararası standartlara uygun biçimde güvence altına alınacağına yer verilmişti. Bu hakların temsil edilme, kültür, din ve eğitim haklarını da kapsayacağı belirtilmiştir. Benzer düzenlemeye *Annan Planı*'na Ek Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın "Temel Haklar" başlıklı 11. maddesinde de yer verilmiş, burada azınlıkların Ulusal Azınlıkların Korunmasına ilişkin Avrupa Çerçeve Sözleşmesi'ndeki haklardan yararlandırılacağı düzenlenmişti⁶; ancak *Annan Planı* yapılan referandumda Kıbrıslı Türkler tarafından kabul edilirken, Rumlar tarafından reddedilmiştir. Bu nedenle de yürürlüğe girmemiş bir plan olarak kalmıştır.

2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Azınlıklar

Yukarıda da anıldığı gibi Kıbrıslı Türklerin oluşturduğu KKTC isimli devlette Kıbrıslı Türkler'in yanında, Türkiye Cumhuriyeti'nden gelen kimseler, az sayıda kalan Maronitler ve Romanlar da vardır. Ermenilerin ve Latin nüfusun ağırlıklı olarak Güney Kıbrıs'ta yaşadıkları görülmektedir. Peki, bu kimselerin KKTC hukuk düzeni içerisindeki konumları nedir? Bu azınlık grupları adanın kuzeyinde nasıl yaşamaktadır? Bu soruların da incelenmesi gerekmektedir. Konuya KKTC hukuk düzeni açısından bakılmaya devam edildiğinde KKTC olarak kurulan bu tanınmamış devletin ulusal hukuk sistemi içerisindeki normlarda, anayasa da dahil olmak üzere, azınlıklarla ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir (Dayıoğlu, 2015: 1). Anayasada sadece insan haklarıyla

⁶ 2004 yılında yapılan referandumla Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların referandumuna sunulan, Kıbrıslı Türklerin %64,91'i tarafından kabul edilirken, Kıbrıslı Rumların %75,38'i tarafından reddedilen *Annan Planı*'nın Türkçe metni için bkz: http://www.mfa.gov.tr/bm-kapsamli-cozum-planı-annan-planı_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 23.07.2020).

ilgili genel düzenlemeler bulunmaktadır. Bunların içinde en önemlisi, kuşkusuz, ayrımcılığın önlenmesiyle ilgili düzenlemedir. KKTC Anayasasında⁷ “Eşitlik” başlığını taşıyan 8. madde, bu kapsamda gündeme gelmektedir. Bu maddenin ilk fıkrasına göre, herkes, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, Anayasa ve yasa önünde eşittir. Herhangi bir bireye, aileye, zümreye veya sınıfa ayrıcalık tanınması yasaktır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, KKTC devletinin organları ve yönetim makamları, bütün işlemlerinde yasa önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda olup, kimseye ayrıcalık yapamaz. Ekonomik bakımdan güçsüz olanların anayasa ve yasalar doğrultusunda sahip oldukları veya olacakları kazanımlar, bu madde ileri sürülerek ortadan kaldırılamaz. O halde azınlıklarla ilgili özel bir hüküm olmasa da anılan anayasal düzenlemeler doğrultusunda, KKTC içerisinde ve onun ulusal hukuk düzenine tabi olarak yaşayan azınlıkların da bu çerçevede ayrımcılığa maruz kalmaması gerektiği açıktır. Öte yandan, KKTC’de geçmiş yıllarda yapılmak istenen Anayasa değişikliğiyle ilgili çalışmalarda KKTC Anayasasına “Devlet, ülkede yaşayan azınlıkların bu niteliklerinden kaynaklanan haklarını yasa ile koruma altına alır” hükmünün eklenmesi teklif edilmiştir (Dayıoğlu, 2015: 2). Daha sonra bu değişiklik teklifi şu şekilde revize edilmiştir: “Azınlık Hakları 12A. Etnik, dinsel ya da dilsel azınlıklara mensup kişiler, gruplarının diğer üyeleriyle birlikte, kendi kültürlerini yaşamak, kendi dinlerini açıkça ilan etmek ve gereklerini yerine getirmek ve kendi dillerini kullanmak hakkından yoksun bırakılamazlar. Devlet, söz konusu hakların kullanımını sağlamak için gerekli koşulları yaratmakla yükümlüdür⁸.”

KKTC Anayasasında veya diğer yasal mevzuatta azınlıklarla ilgili özel bir düzenlemeye rastlanmamasının ardındaki neden şu şekilde açıklanmaktadır: 1974’te yaşananların ardından Kıbrıs’ın kuzeyinde homojen bir etnik grubun yaşadığı bir ‘Kıbrıslı Türk ulus devleti’ kurulması amacı vardı. Homojen bir topluma dayalı ulus devlet kurulması amacı doğrultusunda, azınlıkların göz önünde bulundurulmaması sonucu doğmuştur (Dayıoğlu, 2015: 4; Keser ve Özdemir, 2017: 335). Bu durumun akla gelebilecek bir diğer nedeni daha vardır. Bilindiği gibi Kıbrıslı Türkler 1963 yılından 1974 yılına kadar adada yaşanan etnik çatışmalar nedeniyle çok acı çekmiş,

⁷ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası’nın Türkçe ve İngilizce metinleri için bkznz: <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa.aspx> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

⁸ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası Değişiklik Tasarısı tam metni için bkznz: http://www.turkhukusitesi.com/makale_1780.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2020). Ancak söz konusu Anayasa değişiklikleri halk oylamasında reddedildiği için, yapılamamıştır.

ardından da KKTC'yi ilan etmiştir. Bu sefer de kendilerine uygulanan uluslararası ekonomik yaptırımlarla yüz yüze kalmıştır. Kıbrıslı Türkler bütün bu koşullar ve sorunlar altında varlığını sürdürmektedir. Ek olarak, adada nasıl bir nihai çözüme ulaşılabileceği bilinmemekte, çatışma sonrası dönem belirsizliği çok uzun süredir devam etmekte, birkaç yıl sonrasının belirsizliği ada hayatıyla ilgili uzun vadeli bütün planları etkilemektedir. Bütün bu nedenlerle Kıbrıslı Türklerin kendileriyle yaşayan azınlık grupların farklılıklarını göz önünde bulunduramamış olmaları mümkündür. Yine de istekli olunması halinde KKTC ulusal mevzuatındaki eksikliklerin yapılacak yasal değişikliklerle giderilmesinin önünde bir engel yoktur. KKTC hukuk sistemi açısından durum böyleyken KKTC Cumhuriyet Meclisi konuyla ilgili bazı önemli uluslararası hukuk metinlerini ulusal hukukuna aktarmıştır; ancak KKTC'nin tanınmamış bir devlet olduğu unutulmamalıdır. Bu doğrultuda KKTC'de uluslararası hukuk metinleri ulusal hukuka aktarılsa da, söz konusu metinleri yaratan uluslararası örgütlere bir uluslararası hukuk süjesi olarak üye olamamakta, onlarla doğrudan bir ilişkiye girememektedir. Bu da çeşitli konularda uluslararası standartların yakalanması motivasyonunu düşürebilmektedir.

KKTC ulusal hukukuna aktarılan konu ile ilgili uluslararası antlaşmalar tespit edildiği kadarıyla şunlardır (Dayıoğlu, 2015: 2): BM Çocuk Hakları Sözleşmesi⁹, BM Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi¹⁰ ve BM Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme¹¹. Demek ki KKTC'nin ulusal hukukunda azınlıklara verilecek hakları bu kapsamlarda belirlemek gerekmektedir. Tabii ki bu noktada, KKTC Anayasası'nın "Uluslararası Antlaşmaları Uygun Bulma" başlıklı 90. maddesi aklı gelmektedir. Bu maddeye göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmaların yasa hükmünde olduğu görülmektedir. Demek ki, azınlıklarla ilgili ulusal hukuka aktarılan anılan uluslararası antlaşmalar, ulusal hukukta tıpkı yasalar gibi uygulanmalıdır. Öte yandan, KKTC'de yaşayan azınlık grupların hukuki olarak kabul edilmiş bir statülerinin veya özel koruyucu hükümlerinin

⁹ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Türkçe metni için bkz: https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2020).

¹⁰ Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi'nin Türkçe metni için bkz: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin135.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2020).

¹¹ Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme'nin Türkçe metni için bkz: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2020).

olmamasından dolayı farklı farklı sorunların doğduğu görülmektedir. Bu durumlardan ilki, miras bırakmaya ilişkindir. 2008 yılına kadar, Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Rumların vefat etmeleri halinde, burada yaşayan mirasçılarının bulunmaması durumunda malvarlıklarını adanın güneyinde veya başka bir devlette yaşayan mirasçılara bırakmaları mümkün değildi. Bu nedenle de söz konusu bu kişilerin malvarlıkları KKTC'ye intikal etmekteydi. KKTC yönetimi de kendisine kalan malları başka kişilere tahsis ediyordu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 1 Numaralı Protokol'de kabul edilen mülkiyet hakkına aykırı olduğunu belirtmiştir¹². Bu kararın ardından 2008 yılında KKTC Bakanlar Kurulu yeni bir kararıyla bu yanlış uygulamayı gidermiştir. Kıbrıslı Türkler, başka ülkelerde yaşayan mirasçılara miras bırakabiliyorken, KKTC'de yaşayan Kıbrıslı Rumlar açısından buna izin verilmiyordu. Bu uygulama, KKTC Anayasası'nın eşitliği düzenleyen ve ayrımcılığı yasaklayan sekizinci maddesine de aykırıydı (Keser ve Özdemir, 2017: 332).

Bir diğer sorun eğitim hakkına ilişkindir. Örneğin ilkokul eğitimini tamamlamış olan Kıbrıslı Rumlar için eğitimlerine devam etmemeleri ya da eğitim alabilmek için Güney Kıbrıs'a gitmeleri gibi bir ikilem doğmuştur. Güney Kıbrıs'ta eğitimini alan ve 18 yaşına gelen Rum kız çocuklarının, 16 yaşına gelmiş Rum erkek çocuklarının ve Maronitlerin tekrar adanın kuzeyine geçişlerine 1998'e kadar izin verilmediği görülmektedir¹³. Oysa KKTC'nin ulusal hukukuna aktarılan bir uluslararası hukuk belgesi olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ikinci maddesine göre, KKTC'de her çocuk, etnik kökenine, dinine veya diğer herhangi bir özelliğine bakılmaksızın, burada tanınan haklardan yararlanmalıdır. Anılan uluslararası hukuk belgesinin sağladığı en temel hak, 28. maddedeki fırsat eşitliği temelinde eğitim hakkıdır. Aynı zamanda anılan sözleşmenin sekizinci maddesinde çocuğun aile bağlarına müdahalede bulunulamayacağı düzenlenmiştir. Sözleşmenin birinci maddesine göre, 18 yaşın altındaki her birey çocuk kabul edileceği için, bu uygulamaya son verilmemesi aslında önemli hukuka aykırılıklar doğuracaktı.

¹² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kıbrıs v Türkiye, Başvuru No. 25781/94, 10 Mayıs 2001, prgrf. 267 ve 270. Kararın İngilizce metnine ulaşmak için bkz: http://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2015/08/CASE_OF_CYPRUS_v_TURKEY.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

¹³ *Kuzey Kıbrıs'ta Hristiyanlar Yarı Vatandaş*, başlıklı haber için bkz: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/10146/kuzey-kibrista-hristiyanlar-yari-vatandas> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

Azınlıkların durumuyla ilgili eğitim hakkını kapsayan ender iyileşme faaliyeti, 2005 yılında yaşanmıştır. KKTC Bakanlar Kurulu, burada yaşayan Kıbrıslı Rum ve Maronit kökenli ailelerin çocuklarına, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın gözetim ve denetimi altında, özel statüde okullar açılması ile ilgili gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına ilişkin bir karar almıştır. Bu kararda devlet okulları için geçerli olan asgari öğrenci sayısı şartının özel statülü okulların açılmasında ve kapatılmasında aranmayacağına da yer verilmiştir. Karara göre, açılacak okullarda yabancı dil kapsamına giren dersler hariç, öğrencilerin kendi ana dillerinde eğitim ve öğrenim görmeleri esastır. Ayrıca söz konusu bu okullarda Rum ve Maronit kökenli çocukların dışında, talep gelmesi halinde, bu kararda belirtilen ilke ve kurallar çerçevesinde, diğer etnik kökene sahip çocuklar da eğitim görebileceğine yer verilmiştir¹⁴. Başka bir Bakanlar Kurulu kararındaysa KKTC'deki Dipkarpaz isimli köyde, Rum ilkokulunun da yasal bir statüye kavuşturulmasına yer verilmiştir¹⁵. Bu çerçevede Dipkarpaz Rum Ortaokulu açılmıştır¹⁶.

Şu anda Kıbrıs'ta yaşayan Ermenilerin tamamı Kıbrıs'ın güneyinde yaşamaktadır. Bu durum, KKTC sınırları içerisinde bulunan Ermeni ibadethanelerinin kullanılmamasına ve dolayısıyla da bu ibadethanelerin bakımsız kalmasına yol açmıştır. Örneğin Alevkayası'nda bulunan *Surp Magar* Ermeni Manastırı bakımsızlıktan oldukça eskimiştir. Burada ayin yapılması için günümüzde bir yasak bulunmamaktadır. Buna rağmen binanın durumu nedeniyle ayin yapılması fiilen mümkün gözükmemektedir. Yine de umut veren bir gelişme olarak Avrupa Birliği'nin finanse edeceği restorasyon çalışmalarının 2020 yılı içinde başlaması planlanmaktadır¹⁷. Öte yandan, Lefkoşa'da bulunan Arabahmet Mahallesi'ndeki Ermeni Kilisesi 2012'de restore edilmiş, ardından da 2014 yılında burada Kıbrıs'ın güneyinden gelen Ermenilerin katıldığı bir ayin düzenlenmiştir¹⁸.

¹⁴ İlgili S-243-2005 numaralı ve 23 Mayıs 2005 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı için bkz: <http://95.0.174.26/bkkrarar/31269/detay> (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

¹⁵ İlgili T-1062-2004 numaralı ve 28 Haziran 2004 tarihli Bakanlar Kurulu Kararının metni için bkz: <http://95.0.174.26/bkkrarar/38545/detay> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).

¹⁶ <https://www.gundemkibris.com/kibris/dipkarpaz-rum-ortaokulu-nun-aile-birligi-baskani-kibrisli-h227768.html> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

¹⁷ *Ermeni Manastırı Sourp Magar'daki Yenilenme Çalışmaları 2020'da Başlayacak*, başlıklı haber için bkz: <http://www.cna.org.cy/WebNews-tr.aspx?a=c2c86f50f3744d7eaa9ca25a7f67f618> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

¹⁸ *Ermeni Kilisesi'nde 50 Yıl Sonra İlk Kez Arabahmet'te Ayin*, başlıklı haber için bkz: <http://www.yeniduzen.com/ermeni-kilisesinde-50-yil-sonra-ilk-kez-arabahmette-ayin-38056h.htm> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

Yukarıda da anıldığı gibi, KKTC’de az sayıda Kıbrıslı Rum da yaşamaktadır. Burada yaşayan Kıbrıslı Rumlar genellikle Dipkarpaz olarak anılan köyde bulunmaktadır. Buradaki Kıbrıslı Rum azınlık grubu, Maronitlerle ilgili bölümde daha ayrıntılı değinilecek bazı nedenlerle oy kullanıp kendi muhtarlarını seçememektedir. Daha da ilginç olan durum, bir muhtarı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi hükümeti atarken, diğeri muhtarı da KKTC yönetiminin atamasıdır. Güney Kıbrıs’taki yönetim, bu atama işlemini *de facto* durumdan bağımsız olarak, hukuken, ada genelinde sahip olduğu ‘egemenlik’ hakkına dayandırmaktadır (Dayıoğlu, 2015: 7). Çünkü bilindiği gibi uluslararası toplum, şu anda *de facto* olarak Güney Kıbrıs’ta etkili otorite olan “Kıbrıs Cumhuriyeti” yönetimini, ada genelinde egemenlik hakkı olan tek meşru otorite olarak tanımlamaktadır. Kuzeyde yaşayan Kıbrıslı Rumlar açısından ise, her iki yönetimin de birbirlerinin atadıkları muhtarları tanımadığı bilinmektedir. Kıbrıslı Türklerin makamlarının atadığı muhtar Kuzey Kıbrıs’taki, Kıbrıslı Rumların yönetiminin atadığı muhtar ise Güney Kıbrıs’taki resmi işlemleri gerçekleştirebilmektedir¹⁹. BM Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme’nin 25. maddesine göre her vatandaşın oy verme hakkı bulunmaktadır. Bu bağlamda, Kıbrıslı Rumların ve aşağıda ayrıntılarıyla değinileceği gibi Maronitlerin, çoğunluk nüfustan farklı renkte bir KKTC Kimlik Kartı olsa da, vatandaşlar olarak oy kullanabilmeleri ve yerel yönetimlerini gerçekleştirecek muhtarlarını seçebilmeleri gerekmektedir.

KKTC açısından değerlendirilmesi gereken bir diğer azınlık grubu ise, genellikle Gurbet olarak adlandırılan Müslüman Romanlardır. Bu grup kimi zaman çingene veya ole olarak da anılmakta, ekonomik olarak dezavantajlı grupta bulunmaktadır. Ekonomik sorunlarla boğuşan Romanlar, çareyi yurt dışına ve Güney Kıbrıs’a göç etmekte bulmuştur²⁰. Müslüman Romanlardan Kuzey Kıbrıs’ta kalanlar, kendilerine ev verilmesine rağmen yerleşik hayata alışmamış, kendi kültürel ve geleneksel göçebe yaşamlarını sürdürmeye devam etmiştir (Keser ve Özdemir, 2017: 332-333). BM Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme’nin 27. maddesine göre azınlık gruplarının kendi kültürel haklarını kullanmaları

¹⁹ *Kuzey Kıbrıs’ta Hristiyanlar Yarı Vatandaş*, başlıklı haber için bknz: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/10146/kuzey-kibrista-Hristiyanlar-yari-vatandas> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

²⁰ *Kuzey Kıbrıs’ta Hristiyanlar Yarı Vatandaş*, başlıklı haber için bknz: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/10146/kuzey-kibrista-Hristiyanlar-yari-vatandas> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

engellenememektedir. Bu doğrultuda Romanların hayat tarzını sürdürmelerine izin vermek isabetli olacaktır.

Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Alevilerin ibadet özgürlükleriyle ilgili birtakım olumlu gelişmeler yaşanmıştır. KKTC Alevi Kültür Merkezi Cemevi ve Kültür Kompleksi faaliyete başlamıştır ve üyelerine yönelik çeşitli etkinlikler gerçekleştirdiği görülmektedir²¹. BM Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi'nin beşinci maddesi, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkını garanti altına almaktadır. Alevi gruba mensup kişilerin ibadethaneye kavuşturulması ve taleplerinin karşılanması uluslararası hukuk açısından yerinde bir uygulamadır.

Bu kısımda, KKTC ulusal hukuk sisteminde azınlıkların hukuki durumuna ve uygulamadaki genel sorunlara yer verilmiştir. Devam eden kısımlarda ise KKTC'de yaşanan azınlık gruplarının sorunlarına değinilmiştir. Bundan sonraki bölümde ise, çok özellikli bir durum ve konu başlığı itibarıyla çok geniş bir inceleme konusu olduğu için, Maronitlerin durumu, ayrı bölüm altında ele alınacaktır.

3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Maronit Azınlık Grubu

Maronit isimli azınlık grup açısından olay ele alındığında bu grubun Kıbrıs'ta yaklaşık 13 asırdır yaşamakta bulunmakta olduğu görülmektedir. Adaya esas olarak Lübnan'dan, ayrıca Kudüs ve Kuzey Suriye'den göç yoluyla Haçlı Seferleri sırasında gelen Katolik bir nüfus oldukları kabul edilen Maronitler, hem etnik hem de dinsel yönden azınlık özelliklerini barındırmaktadırlar; ancak, Maronit kelimesinin, etnisiteden ziyade, dinsel bir kimliğe işaret ettiği kabul edilmektedir. Maronitler, kendi kilise ve geleneklerini sürdürmüş bir Hıristiyan topluluğu olarak adada hala yaşamaya devam etmektedirler (Yıldırım, 2013: 2-3). Maronitlerin adada yaşanan çatışmalarda herhangi bir tarafta yer almaktan kaçındıkları gözlemlenmiştir. 1974'te Türkiye Cumhuriyeti'nin adaya gerçekleştirdiği müdahalenin ardından, Maronitlerin büyük çoğunluğunun Güney Kıbrıs'a göç ettiği bilinmektedir. Örneğin yoğunlukla yaşadıkları bir köy olan ve bugün Koruçam (*Kormakitis*) olarak anılan bölgede 1974 yılında 5.000 civarı Maronit yaşarken günümüzde neredeyse tamamı yaşlı nüfus olan 200 civarında Maronit yaşamaktadır (Keser ve Özdemir, 2017: 327). Bu azınlık grubun dinsel, dilsel, eğitim, seçme ve seçilme hak ve

²¹ <https://www.kktcakm.com/cemevi-inaatimiz/> (Erişim Tarihi: 14.03.2020) ve <http://www.detaykibris.com/kkctc-alevi-kultur-merkezi-cemevi-ve-kultur-kompleksinde-pazar-gunu-asure-lokmasi-yap-198696h.htm> (Erişim Tarihi: 21.08.2020).

özgürlüklerine ilişkin güncel durum nasıldır? Bunların incelenmesi gerekmektedir.

3.1.KKTC’de Maronit Azınlıkların Dilsel ve Dinsel Farklılıklarına İlişkin Hukuki ve Fiili Durum

Maronitlerin geleneksel dillerinin Arapça olduğu bilinmektedir. Ayrıca Sanna dili de onların kimliğinin bir parçasıdır. Yunancayı da çoğunlukla konuştukları bilinmektedir. Özellikle Kıbrıs’ın güneyinde yaşayan daha genç nüfus için Yunanca konuşmak önemlidir (Dayıoğlu, 2015: 3). Maronitler, dinsel farklılıkları gibi, dilsel farklılıklarını koruma bilinçleri, onların azınlık kimliklerini koruma bilinçlerini de göstermektedir. Arapça ve Eski Aramice (Maronit Arapçası) karışımı olarak anılan Sanna dili, bugün Maronitlerce kendi dilleri, tarihleri, geçmişleri olarak kabul etmekte ve bu dilsiz bir geleceklerinin olmayacağını belirtmektedirler. Sanna dili UNESCO tarafından yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan diller arasında kabul edilmiştir. 2019 verilerine göre bu dil bugün Kıbrıs’ta yaşayan 800 kişi tarafından konuşulmakta, özellikle Koruçam’da kullanılmaktadır. Sanna dilini konuşan en genç insanlar bugün 50’li yaşlarını sürmektedir. Sadece konuşulan bir dil olan Sanna’yı bugün kaybolmaktan kurtarmak için yazılı bir hale çevirme çabaları sürmektedir. Yazılı hale getirilerek kaybolması engellenmek istenmektedir (Apostolou, 2019). Konuya Maronitler açısından bakılmaya devam edildiğinde bugün KKTC’de hukuki statülerinin tıpkı diğer azınlıklar gibi oldukça belirsiz olduğu görülmektedir. Maronitlerin yaşadığı Koruçam’da bu etnik gruba hizmet eden bir kreş, okul gibi yapılanmalar yoktur. Dramatik olan gerçek zaten artık bunlara ihtiyaç duyan genç bir nüfusun da kalmamış olması, birçoğunun adadan ayrılmasıdır. Özellikle Koruçam’da yaş ortalaması yüksek bir kitle yaşamaktadır (Keser ve Özdemir, 2017: 328).

Koruçam’da *St. George* Katedrali, *St. George* Şapeli, *Fransiskan* Kardeşler Manastırı, *St. Maria* Şapeli ve *St. George* Şapeli gibi ibadethaneler bulunmaktadır. Bugün boş olan, sadece askeri bir kışla bulunan ve eskiden önemli Maronit yerleşim yerlerinden olan Özhan isimli köydeyse *St. Michel* Kilisesi vardır. Burada dönem dönem özel izinlerle ayınlar düzenlenebilmektedir. Köyde bir de *Archangel Michale* Kilisesi bulunmaktadır (Keser ve Özdemir, 2017: 328). Bilindiği gibi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, KKTC’deki insan hakkı ihlallerinin sorumluluğunu adadaki etkili otorite olarak Türkiye Cumhuriyeti makamlarını kabul ettiği için, Türkiye Cumhuriyeti’ne yüklemektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açmış olduğu

bir davada Maronitlerin ibadethaneleriyle ilgili iddiaları da gündeme getirmiştir. Adanın kuzeyine Türkiye Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen askeri müdahale nedeniyle oluşan *de facto* durumdan ötürü Maronitlerin din ve inanç özgürlüğünün kullanmasının engellenmesi sonucu da doğduğunu iddia etmiştir. Çünkü iddiaya göre bütün ibadethaneler erişilebilir halde değildir. Kıbrıs Cumhuriyeti'ne göre adada bulunan Türk askerleri nedeniyle seyahat özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Bu durum, kutsal yerlere gidilememesi sonucunu da doğurmakta ve bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Düşünce, Din ve Vicdan Özgürlüğü" başlığını taşıyan dokuzuncu maddesini ihlal etmektedir²².

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu davadaki kararında, söz konusu maddenin Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Rumlar için ihlal edildiğine karar vermiştir. Çünkü Mahkemeye göre KKTC'deki Karpaz bölgesi için sadece tek bir papaz bulunmaktadır. Ayrıca Karpaz'da bulunan *Apostolos Andreas* Manastırı'na Kıbrıs'ın güneyinde yaşayanlar bakımından ulaşım adanın kuzeyi ve güneyi arasında geçişlere izin verilene kadar sağlanamamıştır²³. Mahkeme yine aynı kararında Maronitler için böyle bir ihlalin gerçekleşmediğini hüküm altına almıştır²⁴. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu'nun 2015 yılındaki raporunda da belirttiği üzere, 2013 yılının Ekim ayında, Kıbrıs'ın güneyindeki Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin Başpiskoposunun ve KKTC'deki Baş Müftünün Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Rumları ve Kıbrıslı Türkleri birbirinden ayıran sınırı geçmelerini engelleyen ve uzun süre devam eden kısıtlamalar kaldırılmıştır (ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu 2015 Raporu: 1).

Kıbrıs'taki durumun ele alındığı en güncel rapor olan anılan belgede belirtildiğine göre 31 Ocak 2014 tarihi ile 31 Ocak 2015 tarihi

²² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kıbrıs v Türkiye, Başvuru No. 25781/94, 10 Mayıs 2001, prgrf. 243. Kararın İngilizce metnine ulaşmak için bkz: http://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2015/08/CASE_OF_CYPRUS_v._TURKEY.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

²³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kıbrıs v Türkiye, Başvuru No. 25781/94, 10 Mayıs 2001, prgrf. 244-245. Kararın İngilizce metnine ulaşmak için bkz: http://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2015/08/CASE_OF_CYPRUS_v._TURKEY.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

²⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kıbrıs v Türkiye, Başvuru No. 25781/94, 10 Mayıs 2001, prgrf. 247. Kararın İngilizce metnine ulaşmak için bkz: http://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2015/08/CASE_OF_CYPRUS_v._TURKEY.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

arasındaki bir yılda Başpiskopos, KKTC'de bulunan *Apostolos Andreas* Manastırı'nda, Kıbrıs'ın güneyindeki hükümetin etkin kontrolü altındaki bölgede yaşayan 5.000 Kıbrıslı Rum'un katıldığı iki ayini yönetmiştir. Aynı rapora göre bu süreçte Baş Müftü Kıbrıs'ın güneyinde bulunan bölgede yer alan Hala Sultan Tekkesi'nde düzenlenen ve yüzlerce Kıbrıslı Türk'ün katıldığı dini törende imamlık yapabilmıştır (Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu 2015 Raporu: 1). Şubat 2014'te, adanın beş dini lideri olarak, yani Kıbrıs Kilisesi Başpiskoposu, Kıbrıs Baş Müftüsü, Maronit Başpiskoposu, Ermeni Başpiskoposu ve Latin Katolik Kilisesi Piskopos Vekili tarafından bir ortak bildiri yayımlanmış, bu doğrultuda dini liderlere ve kilise mensubu olmayan kişilere, 1974 yılından bu yana ilk kez adada ibadet için serbest dolaşım izni verilmiştir. BM 2013'ün Aralık ayı ortası ile 2014'ün Haziran ayı sonu arasında, adadaki her iki bölgeden 20.000'den fazla kişinin katıldığı 48 dini tören ve anma töreni yapılmıştır. Ayrıca, 98 iki toplumlu uyumu amaçlayan sivil toplum örgütünün bulunduğu bir etkinlik de gerçekleşmiştir. Rum Ortodoks Başpiskoposu ve Baş Müftü birkaç kez dini etkinlik ve törenlere birlikte katılmıştır (Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu 2015 Raporu: 1). Bu çerçevede, adadaki *de facto* durum çerçevesinde, dinsel hak ve özgürlüklere ilişkin konularda önemli adımların atıldığı görülmektedir.

Özetle, dinsel özgürlükleri ve ibadet hakları konusunda Maronitlerin herhangi bir engellemeyle karşılaşmadığı görülmektedir. *qurbano* ayini, vaftiz ayini, konfirmasyon ayini, rahip takdisi veya hasta yağlama ayini gibi ayinlerini bir engellemeyle karşılaşmadan yaptıkları görülmektedir (Yıldırım, 2013: 14). Maronitler herhangi bir birimden izin almadan ibadetlerini gerçekleştirmektedir. Güney Kıbrıs'tan ibadet için gelecek olan Maronitlerince 10 gün önceden KKTC makamlarına başvuruda bulunması gerekmektedir (Keser ve Özdemir, 2017: 331). İbadet için başvuru süreci Kıbrıs'ta bulunan BM Barış Gücü Misyonu aracılığıyla koordine edilmektedir.

3.2. Kıbrıs'ın Kuzeyinde Maronit Azınlıkların Vatandaşlık Durumu, Seçme ve Seçilme Hakları

KKTC sınırları içerisinde yaşayan Kıbrıslı Rumların ve Maronitlerin vatandaşlıkları bulunmasına rağmen uygulamada özellikle Kıbrıslı Türklerle eşit vatandaş sayılmadıkları görülmektedir. Örneğin Kuzey Kıbrıs'ta yapılan cumhurbaşkanlığı, genel seçimler veya belediyeler için yapılan yerel seçimlerde aday olamamakta, seçmen olarak oy kullanamamaktadırlar. İlginç olan durum, bu

kişilerin adanın güneyinde bulunan devlette oy kullanabilmeleridir. Bu garip, eşine rastlanmamış ve açıklaması zor uygulama sonucunda, Kıbrıs'ın kuzeyinde bulunan Maronitlerin ve Rumların sürekli ikamet hakkına sahip, seçme ve seçilme hakkı bulunmayan, yarı vatandaş gibi bir statülerinin bulunduğu görülmektedir (Dayıoğlu, 2015: 4-5; Yitmen, 2017). KKTC'de doğup büyüyen bu iki azınlık gruba ait bireylerin böyle bir haktan mahrum kalması, anlaşılması güç bir durumdur. Aslında bu durumun bir nedeni olarak, tatmin edici olmasa da, akla şu açıklama gelebilmektedir: 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na göre Kıbrıslı Türk veya Kıbrıslı Rum toplumlarına ait olmayan etnik gruplar, bu iki toplumdaki birisine ait olmayı seçecekti. Maronitler de Kıbrıslı Rum toplumuna katılmayı seçmişlerdi. Bu doğrultuda, ilerleyen süreçteki fiili uygulama, Güney Kıbrıs'taki seçimlerde oy kullanabilmeleri, Kuzey Kıbrıs'taki seçimlerde kullanamamaları yönünde gelişmiş gibi gözükmektedir. Bu azınlık gruplarına ait bireylerin vatandaşlık durumu incelendiğinde de ortaya ilginç bir durum çıkmaktadır. KKTC kimlik kartları Kıbrıslı Türkler için pembe, kuzeyde yaşayan Kıbrıslı Rumlar ve Maronitler için ise mavi renktedir. Ayrıca üçüncü devletlerin vatandaşları için ise beyaz renkte kimlik verilmektedir. Adalet ve İçişleri Bakanlığı tarafından dönemin Bakanlar Kurulu'na sunulan 6 Eylül 1974 tarih ve 433/74 sayılı önergede, KKTC'de yaşayan Rumlara ve Maronitlere verilecek kimlik kartlarından bahsedilmiş ve ardından da “diğer yabancı uyruklular için...” gibi bir ifade kullanılmıştır. Bu durumda ortaya çıkan tabloya göre, Kıbrıslı Türklerle yaşayan Rumlar ve Maronitler aslında “yabancı uyruklu” gibi görülmektedir. 10 Eylül 1974'te Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Bakanlar Kurulu tarafından alınan bu doğrultudaki kararı ile, uygulama bu iki azınlık grubuna ait bireylere farklı renkte kimlik kartı verilmesi uygulaması gelişmiştir (Dayıoğlu, 2014: 34-35)²⁵.

Kimlik kartı uygulaması bu şekilde özetlendikten sonra Maronitlerin seçme ve seçilme hakkıyla ilgili hukuki metinlere bakıp durumun neden bu şekilde olduğu anlaşılmaya çalışıldığında, KKTC Yüksek Seçim Kurulu'na ait kararlara değinmek kaçınılmaz olmaktadır. Bu Kurul, henüz Kıbrıslı Türklerin oluşturdukları devletin

²⁵ Ayrıca bkz: <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=38602> (Erişim Tarihi: 26.03.2020). Konuyla ilgili bakış açısının bu azınlık grubuna ait bireyleri yabancı gibi kabul etme yönünde olduğunu gösteren bir de Yüksek Mahkeme kararı bulunmaktadır: KKTC Yüksek Mahkemesi'nin 19 Mart 1985 tarihli, 51/1984 numaralı, Yabancı Tanımı-Rum ve Maronitlerin Yabancı Tanımına Girmesi-Banka Havalesi ile Döviz Transferi konulu kararı için bkz: <https://mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

adını KKTC olarak belirlemedikleri 1979 yılında aldığı bir kararında, 1976 tarihli Seçim ve Halkoylaması Yasası'na ve bu yasanın sırasıyla Seçmen Nitelikleri ve Seçilebilme Nitelikleri başlıklarını taşıyan 8. ve 9. maddelerine atıfta bulunmuştur²⁶. Yüksek Seçim Kurulu kararına göre, kararda atıfta bulunulan yasa KKTC'de yaşayan Rum ve Maronit köylerinde yerel seçimlerin yapılmasına olanak vermemektedir. Bu nedenle de, ilgili kişilerin yaşadığı bölgelerde yerel seçimler yapılamamıştır²⁷. Yine KKTC Yüksek Seçim Kurulu, 1986 yılında ayrı bir karar daha almıştır. Yine aynı yasaya atıfta bulunan Kurul, tüm çabalara rağmen bu çalışmanın yazarı tarafından ulaşılamayan 11 Nisan 1986 tarihli bir Başbakan yazısından bahsetmektedir. Karara göre bu yazıda, Rum ve Maronitlerin seçimlere katılmak istemedikleri saptaması yer almaktadır. Bu nedenle KKTC'deki Rum ve Maronitlerin yaşadığı yerlerde tıpkı önceki seçimler gibi, Haziran 1986'daki yerel seçimler de yapılmamıştır. Karara göre 1 Haziran 1986'da yapılacak seçimlerde Rum ve Maronitlerin sakin olduğu seçim çevrelerinde, yerel seçimlerin yapılmasına veya onların oy kullanmasına yasal olanak olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir²⁸.

Kurul, 1993 yılında Rum ve Maronit olanlar dışındaki KKTC vatandaşlarının seçmenlerin kaydedildiği formlara yazılacaklarını ve sandık seçmen listelerine kaydedileceklerini belirtmiştir. Böylece KKTC'de yaşayan Rumların ve Maronitlerin yine seçmen listelerine kaydedilmemesi uygulaması devam etmiştir²⁹. Belirtilmesi gerekir ki, Yüksek Seçim Kurulu'nun yukarıda anlatılan kararlarında atıf yapılan ilgili yasaya ve bu yasanın maddelerine bakıldığında, söz konusu azınlık etnik gruplarına ait kişilerin seçme ve seçilme hakkını kullanamayacağı sonucuna nasıl varıldığını anlamak mümkün değildir. İlgili maddelerde böyle bir yasağa ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. Kararlardan da bu değerlendirmeye neden varıldığı

²⁶ 5/1976 numaralı Seçim ve Halkoylaması Yasası'nın metnine ulaşmak için bkz <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> (Erişim Tarihi: 16.03.2020).

²⁷ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu'nun 12/1979 sayılı kararına ulaşmak için bkz: <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararinetin.aspx?pkey=55> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

²⁸ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu'nun 11/1986 sayılı kararına ulaşmak için bkz: <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararinetin.aspx?pkey=125> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

²⁹ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu'nun 9/1993 sayılı kararına ulaşmak için bkz: <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararinetin.aspx?pkey=153> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

anlaşılamamaktadır. Bu konudaki değerlendirmeye daha açıkça yer verilmesinin daha uygun olacağı kanaati oluşmaktadır³⁰.

Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Maronitlerin buldukları köylerde genel ve belediye seçimlerinde oy kullanması mümkün olmasa da, kendi muhtarlarını seçebilmeleri için 2005 yılının beklenmesi gerekmiştir. Dikkat çeken husus bu seçimin diğer bölgelerdeki seçimlerden farklı olarak KKTC Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılmasıdır³¹. Bu seçime rağmen, Güney Kıbrıs'taki yönetim seçimi kabul etmediğini belirterek, yine de bir muhtar atamış, bu durum ise Maronitlerin eleştirisini toplamasına neden olmuştur (Dayıoğlu, 2015: 8). Son olarak 24 Haziran 2018 yerel seçimleri de Kuzey Kıbrıs Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılmış olup, seçilen Maronit muhtar ve azalar, belgelerini dönemin dışişleri bakanı Kudret Özersay'dan almışlardır³². Karpasha (*Karpasha*) olarak anılan ve buradaki evlerin daha çok askeri lojman olarak kullanıldığı görülen köyde de çok az sayıda Maronit'in yaşamaktadır. Bu köyde muhtarın hala KKTC hükümeti tarafından atandığı görülmektedir (Keser ve Özdemir, 2017: 332).

3.3.KKTC'de Maronit Azınlıkların Yaşam Koşullarına, Yerleşimlerine ve Mülklerine İlişkin Durum

Güney Kıbrıs'ta yaşayan Maronitleri temsil eden bir milletvekili, her dönem için Kıbrıs Cumhuriyeti Meclisinde görev yapmaktadır. 2020 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin parlamentosunda

³⁰ KKTC Yüksek Seçim Kurulu'nun tarihine ve karar numarasına yer verilmeyen, ancak Yüksek Seçim Kurulu'nun resmi internet sayfasında yer alan başka bir kararı ise, konu bakımından ilginç bir örnektir. Bu kararda, Girne'de ikamet eden Maronit bir kişi, oğlunun Girne seçmen kütüklerine seçmen olarak kaydedilmesi için başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır. Kurul, bunun üzerine re'sen KKTC yurttaşı olan Rum ve Maronit kökenli kişilerin seçimlerde oy kullanıp kullanamayacakları konusunu gündemine almıştır. Kurul, verdiği kararda başvuranın KKTC Anayasası'nın "Yurttaşlık" başlığını taşıyan 67. maddesine göre KKTC Kimlik Kartı sahibi olduğunu belirtmiştir. Karara göre bu kişinin oğlu da, aynı anayasa maddesi doğrultusunda, babası aracılığıyla KKTC vatandaşı olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, başvuranın oğlu, seçimlerde oy kullanabilecektir. KKTC Yüksek Seçim Kurulu'nun burada değinilen ancak karar numarası veya tarihi verilmeyen kararına ulaşmak için bknz: <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararmetin.aspx?pkey=346> (Erişim Tarihi: 29.03.2020). Bu karar doğrultusunda aklı, KKTC'de azınlıkların yerleşmiş olduğu bölgeler dışında yaşayanların seçme haklarını kullanabilecekleri gelmektedir.

³¹ <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a243658.aspx> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

³² <http://www.yeniduzen.com/maronit-muhtar-ve-azalar-goreve-basladi-104038h.htm> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

Maronitler adına bulunan vekil *Yiannakis Moussas*'tır³³. Önceki milletvekili olan *Antonis Haji Roussos* görevde bulunduğu sırada adadaki Maronitlerin birliklerini ve varlıklarını koruyabilmek için bugün KKTC sınırları içerisinde olan köylerine geri dönmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bugün Kuzey Kıbrıs'ta bulunan ve dört önemli Maronit köyü olarak kabul edilen Koruçam, Karpaşa, Özhan ve 1974 yılından sonra boşaltılmış bir köy olan Gürpınar isimli yerleşim birimlerinin uyumlu bir şekilde yönetilmesi gerektiğini belirtmiş, tek bir belediye başkanlarının olmasını istediklerini ifade etmiştir; ancak bu yönde bir gelişme yaşanmamıştır³⁴.

Özhan isimli köyde yaşayan son Maronit'in de hayatını yitirmesiyle buradaki nüfusları ne yazık ki sıfırlanmıştır (Altun ve Keser, 2013: 60). Maronitlerin özellikle Güney Kıbrıs'a gidenlerin bu anılan köylere dönerek bir arada yaşamaya başlamaları gerektiği, aksi durumda kimliklerini ve etnik grup olarak varlıklarını kaybedecekleri düşünülmektedir (Altun ve Keser, 2013: 56). Öte yandan Karpaşa'da çeşitli restorasyon ve bakım çalışmaları başlatılmıştır. Çeşitli kiliselerde de Amerika Birleşik Devletleri ve BM Kalkınma Programı'nın katkılarıyla restorasyon çalışmaları yapılmıştır. KKTC yönetimi Koruçam'daki sokak ve cadde isimlerini İngilizce, Türkçe ve Rumca olarak yeniden düzenlemiştir. Ayrıca Maronit Kültür Merkezi³⁵ de 3 Mart 2012 tarihinde kurulmuştur (Keser ve Özdemir, 2017: 329-330). Aslında KKTC'de diğer bölgelerde yaşayan vatandaş ya da yabancılardan daha dezavantajlı duruma sokan olay, belediyelerle ilgili olarak yaşanmıştır. KKTC'de Belediyeler Yasası 2008 yılında değişikliğe uğramış, ardından da Koruçam ve Karpaşa köyleri hariç, bütün yerleşim birimleri belediyelere bağlanmıştır. Bu iki köy ise, iki yıl gibi bir süre herhangi bir belediyeye bağlanmamış, bu durum devamlı ihmal edilmişti. Tahmin edilebileceği gibi, bu durum

³³ Güney Kıbrıs'ta yaşayan Latinlerin vekili *Antonella Mantovani*, Ermenilerin vekili ise *Vartkes Mahdessian*'dir. Temmuz 2020 itibariyle güncel olan Kıbrıs Cumhuriyeti milletvekili listesi için bknz: <http://www.parliament.cy/tr/composition/contact-mps> (Erişim Tarihi: 23.07.2020).

³⁴ *4 Maronit Köyü Tek Belediye Olsun*, başlıklı haber için bknz: <http://www.yeniduzen.com/4-maronit-koyu-tek-belediye-olsun-52563h.htm> (Erişim Tarihi: 11.03.2020). Anılan köylerle ilgili ayrıntılı bilgi için bknz: Bal, 2017: 19.

³⁵ Koruçam'da bulunan eski Maronit ilkokulunun binasının Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın işbirliğiyle restore edilip, burasının bir Maronit Kültür Merkezi olarak 2011 yılında açıldığı görülmektedir. Bu kültür merkezinde Maronit kültürüne, diline ve tarihine ilişkin dil kursları ve kültür faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Burada bir de müze bulunmaktadır. Bu, Maronit etnik grubunun azınlık hakları açısından çok büyük bir öneme sahiptir (<http://www.yeniduzen.com/kormacite-maronit-kultur-merkezi-18073h.htm> Erişim Tarihi: 19.03.2020).

sonucunda burada yaşayan kişiler çöp toplanması gibi en basit belediye hizmetlerinde bile sorun yaşamaktaydı. 2010 yılında gecikmeli olarak Lapta Belediyesi'ne bağlanması, bu köyde yaşayan nüfus bakımından ayrımcılığı ortadan kaldırmıştır³⁶. Hiç kuşkusuz, bu bölgelerde yaşayan insanların ekonomik durumlarının çok iyi olmaması ve nüfusun yaş oranının yüksekliği, onlara yardım edilmesini gerektirmektedir. Koruçam'da yaşayan yaşlı nüfusa BM'nin adada bulunan barış gücü misyonu ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gıda ve çeşitli diğer malzemeler ulaştırarak, insani destekte bulunmaktadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nden gönderilen yardımlar da Maronitlere BM barış gücü misyonu aracılığıyla ulaştırılmaktadır³⁷. Bu yardımlar Güney Kıbrıs ile Kuzey Kıbrıs arasında geçiş kapılarının açık olmadığı 2003 öncesi dönemlerde de ve Covid-19 nedeniyle geçiş kapıların kapalı olduğu aylarda da yapılmıştır³⁸. Geçiş kapılarının kapalı olduğu durumlarda BM barış gücü askerlerinin yardım malzemelerini iletmeyi sürdürmesinin hukuki zemini, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında yapılan, 1975 tarihli Nüfus Mübadelesi Antlaşması'na dayandırılabilir. Bu antlaşmanın dördüncü maddesi, adadaki barış gücü misyonu çalışanlarına adanın kuzeyindeki Rum köylerine ve yerleşim birimlerine ulaşma hakkı tanımaktadır. Hatta anılan antlaşmanın ikinci maddesi Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Kıbrıs'ın kuzeyinde bulunan Kıbrıslı Rumlara her türlü yardımda bulunmasına da izin vermektedir³⁹.

2017 yılında KKTC bu gönderilen yardım malzemelerinin gümrük işlemleri kapsamına dahil edilmesine yönelik bir karar, 2018

³⁶ *Ayrılm Yok*, başlıklı haber için bkz: <http://www.starkibris.net/index.asp?haberID=48962> (Erişim Tarihi: 11.03.2020).

³⁷ <https://unficy.org/about> (Erişim Tarihi: 23.07.2020). *Maronitler de Yardımları Aldı*, başlıklı haber için bkz: <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/maronitler-de-yardimlari-aldi-h41517.html> (Erişim Tarihi: 11.03.2020).

³⁸ <https://haber.kibris.com/kktde-yasayan-rum-ve-maronitlere-yardimlar-normal-sekilde-ulasiyor.-1431-2020-04-15.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2020). BM barış gücü misyonu, Güney Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Türkleri de ziyaret ederek, karşılaştıkları sorunları çözmelerinde yardımcı olmaya çalıştıklarını belirtmiştir. *UNFICYP Delivers Humanitarian Supplies to Maronite Communities* başlıklı haber için bkz: <https://unficy.org/unficy-delivers-humanitarian-supplies-maronite-communities> (Erişim Tarihi: 24.07.2020).

³⁹ 1975 tarihli Nüfus Mübadelesi Antlaşması'nın metnine ulaşmak için bkz: https://mfa.gov.ct.tr/?wpfb_dl=174 (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

yılında da bu kararını iptal eden yeni bir karar almıştır⁴⁰. Ekonomik olarak çok ileri seviyede olmayan ve genel olarak yaşı yüksek bireylerden oluşan bu azınlık grup düşünüldüğünde, ilk kararın iptal edilmesinin yerinde olduğu anlaşılmaktadır. Anılan bölgelerde yaşayan ve bakıma muhtaç kişiler ise, kimi zaman Filipin, Vietnam, Hong Kong ve Hintli kimseleri, bakımlarını sağlamaları için bakıcı olarak yanlarında çalıştırmaktadır. Bakıcıların masrafları Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından finanse edilmekte, kayıtları Güney Kıbrıs'ta tutulmakta, sosyal sigortaları orada yatırılmaktadır. Bu durum ise KKTC açısından kayıt dışı bir durum oluşturmakta ve yönetim bu kayıt dışı durumu gidermeye çalışmaktadır (Altun ve Keser, 2013: 60).

Bugün Kıbrıs'ın kuzeyinde genç Maronit nüfusu sıfıra inmiştir. Koruçam'da yaşayan ve eğitime ihtiyaç duyan son çocuk olan kişi de 22 Ağustos 1999 tarihinde köyünden ayrılmıştır. Bu kişi adada bulunan iki devletin de başkenti olan Lefkoşa'nın güneyindeki bir okula devam etmiştir. Şu anda bölgede eğitim ihtiyacı olan genç bir çocuk olmadığı yönünde bilgi mevcuttur. Öte yandan bilindiği gibi Kıbrıs'ın güneyinde bulunan yönetim geri dönmek isteyen Maronitlere maddi destek sağlamaktadır. Bu kapsamda bazı Maronitler başvurularında bulunmuştur⁴¹. Hem Maronitlerin terk etmiş oldukları bölgelerde pek yaşam sürdürme şansı kalmamış olması, hem de buralardaki altyapı faaliyetlerinin geliştirilmeye muhtaç olması, geri dönüşleri geciktirici unsurlardır. Ayrıca adadaki sorunun temelini oluşturan mülkiyet sorunu kapsamında, Maroniler tarafından terk edilen mülklerin mülkiyeti veya kullanım hakkının başkalarına verilmiş olması durumunda, burada oluşacak uyuşmazlığın nasıl aşılacağı da bir sorundur. Çünkü aşağıda değinilecek olan KKTC Hazinesinin Kontrolünde Olan Maronitlere Ait Malların Sahiplerine Geri Verilmesi isimli Bakanlar Kurulu kararı, şu anda başkasının kullanımında olmayan mülklere ilişkindi. Ayrıca günün sonunda daha yoğun bir geri dönüş yaşanırsa, hiç kuşkusuz, önceleri dinsel azınlık grubu olarak anılan, ancak etnik köken olarak bir azınlık grubu oluşturan bu kişilerden eğitim almak isteyenlerin eğitim hakkı da göz

⁴⁰ Anılan TE(K-I)314-2018 numaralı ve 13 Nisan 2018 tarihli Bakanlar Kurulu Kararının metni için bknz: <http://95.0.174.26/bkkrar/14600/detay> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).

⁴¹ <http://www.yeniduzen.com/50-60-yeni-basvuru-108911h.htm> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

önünde bulundurulmalı, döndükleri bölgelerde onlar için gerekli okullar kurulmalıdır (Altun ve Keser, 2013: 58)⁴².

Maronitlerin 1974 yılında terk ettikleri mülkleriyle ilgili olumlu bir gelişme 2004 yılında yaşanmıştır. Bilindiği gibi, KKTC Anayasası'nın 159. maddesine göre, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilan edildiği tarihte terk edilmiş bulunan veya yasanın bu tarihten itibaren terk edilmiş veya sahipsiz olarak niteleyeceği taşınmaz malların bina ve tesisleriyle, tapuda nasıl kayıtlı olduğu önemli olmadan KKTC'nin mülkiyetinde sayılması söz konusudur. Maronitlere ait olan ancak KKTC hazinesinin kontrolünde olan mülklerle ilgili bir kararı KKTC Bakanlar Kurulu almıştır. 28 Haziran 2004 tarihli bu kararın başlığı KKTC Hazinesinin Kontrolünde Olan Maronitlere Ait Malların Sahiplerine Geri Verilmesi'dir. İlgili karara göre sahipleri tarafından terk edildiği için, kamu yararına yönelik olarak daha iyi kullanılması amacıyla el konulan, Maronitlere ait olan ve Koruçam isimli köyün sınırlarına dahil olan mülkler, Maronit dışındaki kimselerin kullanımında olan evler hariç olmak üzere, mülk sahiplerine geri verilecektir⁴³. Bu karar, adada hala büyük bir kısmı çözülmeyi bekleyen ve 1974 yılında yer değiştiren Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında uyuşmazlık konusu olan mülkiyet sorunu çıkmazının en azından kullanılmayan Maronit mülkleri bakımından aşılması için olumlu bir adım olmuştur.

Sonuç

KKTC'nin tanınmamış olması ve uygulanan ambargolar Kıbrıslı Türklerin dünyaya entegre olması açısından olumsuzluklar doğurmaktadır. Bu durum, azınlıklar da dahil olmak üzere, adanın kuzeyindeki herkesi etkilemekte, mülkiyet sorunu, terk edilen bölgeler, azınlıkların ibadethaneleri gibi birçok noktada etkisini göstermektedir. Çalışmada bu kapsamda önce tarihsel süreç içerisindeki çoğunluk ve azınlık gruplar ele alınmıştır. Ardından, KKTC ulusal hukuk düzeni çerçevesinde azınlıkların hukuki ve fiili durumları değerlendirilmiş, ulusal hukuka aktarılan uluslararası hukuk belgelerine yer verilmiştir. Bu kapsamda adanın kuzeyinde Maronitler

⁴² Ancak unutulmamalıdır ki, 23 Nisan 2003 tarihinde Güney Kıbrıs ile Kuzey Kıbrıs sınır kapıları açılınca, beklenti Güney Kıbrıs'tan kuzeye geçen Maronitlerle, adanın kuzeyindeki Maronit nüfusunun artmasıydı; ancak yaşanan süreçte bunun tersi olmuştur. Kuzey Kıbrıs'taki Maronit nüfusunun 2003 yılından 2015 yılına kadar olan azalmaya ilişkin sayısal veriler için bkz: (Dayıoğlu, 2015: 4)

⁴³ T-803-2004 numaralı ve 21 Mayıs 2005 tarihli Bakanlar Kurulu Kararının metni için bkz: <http://95.0.174.26/bkkrar/38256/detay> (Erişim Tarihi: 19.03.2020). Bazı Maronitlerin bu kapsamda terk ettikleri mülklerine dönmek için az sayıda başvuruda buldukları bilinmektedir (Altun ve Keser, 2013: 65).

dışındaki azınlıklar da incelenmiştir. Son olarak da KKTC’de yaşayan Maronit isimli azınlık grubun hakları çeşitli yönlerden ele alınmıştır. KKTC yetkililerinin, adanın kuzeyinde Kıbrıslı Türkler dışında var olan diğer etnik ya da dinsel grupların dini uygulamalarına veya ibadetlerini yönelik genel bir engelleyici bir tavrı olmadığı görülmektedir. Adanın kuzeyinde günümüzde yaşayan bir Ermeni azınlık grubundan söz edilemese de, geçmişten kalan ibadethanelerinin korunmasına gerekli özen de gösterilmelidir. Maronitlerin de ibadethaneleri korunmalıdır.

Maronitlerin Sanna dilinin yok olmasının önlenmesi için gerekli çalışmaların yapılması, seçme ve seçilme hakları dahil, vatandaşlıktan kaynaklanan bütün haklarını kullanmalarının sağlanması gerekmektedir. Özellikle Maronit nüfusta geri dönüşün yaşanması durumunda, bu bölgelere gerekli altyapı, bakım onarım ve eğitim hizmetlerinin sağlanması gerekecektir. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’nın gözetim ve denetimi altında, özel statüde okullar açılması kararı çok yerinde bir karardır. Maronitlerin buldukları köylerdeki muhtar ve azaları seçmelerine olanak tanınması da olumlu bir gelişmedir. Kıbrıs’ın kuzeyinde yaşayan Gurbetlerin kültürlerini korunmaya ve onlara saygı gösterilmeye devam edilmesi, uluslararası hukukun da bir gerekliliğidir. Adadaki durumun taraflardan hiçbirini memnun etmediği, sık sık bir plan çerçevesinde yeni çözüm arayışına girmeleri nedeniyle açıktır. Bu durumda bulunacak olan nihai çözümün adadaki bütün etnik, dinsel ve dilsel grupları göz önünde bulundurarak oluşturulması gerekmektedir.

Kaynakça

- 4 *Maronit Köyü Tek Belediye Olsun*, <http://www.yeniduzen.com/4-maronit-koyu-tek-belediye-olsun-52563h.htm> (Erişim Tarihi: 11.03.2020).
- 1960 *Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası*, http://www.parliament.cy/images/media/assetfile/Syntagma_TU.pdf (Erişim Tarihi: 9.03.2020).
- 1960 *Republic of Cyprus Constitution*, file:///C:/Users/Asus/Downloads/SYNTAGMA_EN.pdf (Erişim Tarihi: 14.03.2020).
- 1975 *Nüfus Mübadelesi Antlaşması*, https://mfa.gov.ct.tr/tr/?wpfb_dl=174 (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- Altun, I. ve Keser, U. (2013). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Unutulan Barış Elçileri; Maruniler, Yapılanlar ve

- Yapılmayanlar Üzerine Kesitsel Bir Barış. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2(Kıbrıs Özel Sayısı-III), 52-75.
- Ayırım Yok, <http://www.starkibris.net/index.asp?haberID=48962> (Erişim Tarihi: 11.03.2020).
- Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu 2015 Raporu, https://www.uscirf.gov/sites/default/files/Cyprus%202015_Turkish.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2020).
- Annan Planı, http://www.mfa.gov.tr/bm-kapsamli-cozum-plani-annan-plani_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 23.07.2020).
- Apostolou, N. 2019. Sanna: A Language Written for the First Time. <http://www.bbc.com/travel/story/20190214-sanna-a-language-written-for-the-first-time> (Erişim Tarihi: 11.03.2020).
- Atasoy, A. (2011). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(15), 29-62.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Kıbrıs v Türkiye*, Başvuru No. 25781/94, 10 Mayıs 2001, http://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2015/08/CASE_OF_CYPRUS_v._TURKEY.pdf (Erişim Tarihi: 27.03.2020).
- Bakanlar Kurulu Kararı (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), S-243-2005, 23 Mayıs 2005, <http://95.0.174.26/bkkarar/31269/detay> (Erişim Tarihi: 27.03.2020).
- Bakanlar Kurulu Kararı (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), T-803-2004, 21 Mayıs 2005, <http://95.0.174.26/bkkarar/38256/detay> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).
- Bakanlar Kurulu Kararı (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), T-1062-2004, 28 Haziran 2004, <http://95.0.174.26/bkkarar/38545/detay> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).
- Bakanlar Kurulu (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), TE(K-I)314-2018, 13 Nisan 2018, <http://95.0.174.26/bkkarar/14600/detay> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).
- Bal, R. (2017). Kıbrıs'ta Azınlıklar ve KKTC'nin Bölünmüş Azınlığı: Maronitler. *Akademik Bakış Dergisi*, 61, 8-25.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2020).
- Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin135.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2020).

- Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşme*,
http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2020).
- Dayıoğlu, A. (2014). *Kuzey Kıbrıs'ın "Ötekileri": Rumlar, Maruniler, Romanlar, Aleviler, Kürtler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dayıoğlu, A. (2015). Maronites in North Cyprus. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2689537#references-widget (Erişim Tarihi: 27.03.2020), 1-14.
- Ermeni Kilisesi'nde 50 Yıl Sonra İlk Kez Arabahmet'te Ayin*,
<http://www.yeniduzen.com/ermeni-kilisesinde-50-yil-sonra-ilk-kez-arabahmette-ayin-38056h.htm> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).
- Ermeni Manastırı Sourp Magar'daki Yenilenme Çalışmaları 2020'da Başlayacak*,
<http://www.cna.org.cy/WebNews-tr.aspx?a=c2c86f50f3744d7eaa9ca25a7f67f618> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).
- <https://haberkibris.com/kktcde-yasayan-rum-ve-maronitlere-yardimlar-normal-sekilde-ulasiyor.-1431-2020-04-15.html> (Erişim Tarihi: 24.07.2020).
- <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=38602> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- <http://www.detaykibris.com/kktc-alevi-kultur-merkezi-cemevi-ve-kultur-kompleksinde-pazar-gunu-asure-lokmasi-yap-198696h.htm> (Erişim Tarihi: 21.08.2020).
- <https://www.gundemkibris.com/kibris/dipkarpaz-rum-ortaokulu-nun-aile-birligi-baskani-kibrisli-h227768.html> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- <https://www.kktcakm.com/cemevi-insaatimiz/> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).
- <http://www.parliament.cy/tr/composition/contact-mps> (Erişim Tarihi: 23.07.2020).
- <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a243658.aspx> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- <https://unficyp.unmissions.org/about> (Erişim Tarihi: 23.07.2020).
- <http://www.yeniduzen.com/50-60-yeni-basvuru-108911h.htm> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- <http://www.yeniduzen.com/kormacite-marunit-kultur-merkezi-18073h.htm> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).
- <http://www.yeniduzen.com/maronit-muhtar-ve-azalar-goreve-basladi-104038h.htm> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).

- Keser, U. ve Özdemir, M. (2017). Kıbrıs'ta Azınlıklar: Ermeniler, Maruniler ve Gurbetler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 42(35), 317-344.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası*, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa.aspx> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası Değişiklik Tasarısı*, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_1780.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2020).
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi, 19 Mart 1985, 51/1984, Yabancı Tanımı-Rum ve Maronitlerin Yabancı Tanımına Girmesi-Banka Havalesi ile Döviz Transferi*, <https://mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.03.2020).
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 12/1979*, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararmetin.aspx?pkey=55> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 11/1986*, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararmetin.aspx?pkey=125> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 9/1993*, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararmetin.aspx?pkey=153> (Erişim Tarihi: 26.03.2020).
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu*, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yskkararmetin.aspx?pkey=346> (Erişim Tarihi: 29.03.2020).
- Kuzey Kıbrıs'ta Hristiyanlar Yarı Vatandaş*, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/10146/kuzey-kibrista-Hristiyanlar-yari-vatandas> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).
- Maronitler de Yardımları Aldı*, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/maronitler-de-yardimlari-aldi-h41517.html> (Erişim Tarihi: 11.03.2020).
- Seçim ve Halkoylaması Yasası, 5/1976*, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> (Erişim Tarihi: 16.03.2020).
- Öksüz, A. (2018). Kim Bu Maronitler? *Milli Gazete*. Erişim: <https://www.milligazete.com.tr/makale/1759127/adnan-oksuz/kim-bu-maronitler> (Erişim Tarihi: 12.03.2020).

- UNFICYP Delivers Humanitarian Supplies to Maronite Communities*,
<https://unficy.unmissions.org/unficy-delivers-humanitarian-supplies-maronite-communities> (Erişim Tarihi: 24.07.2020).
- Yıldırım, M. (2013). Kıbrıs Maruni Topluluğu. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 13(1), 1-21.
- Yitmen, E. D. (2017). Maronitlerin Statüsü Ne Olacak?. *Kıbrıs Gazetesi*. Erişim:
<https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/maronitlerin-statusu-ne-olacak-h23241.html> (Erişim Tarihi: 19.03.2020).

